

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

Валентина БАРЧАН

ЛІДІЯ ГОЛОМБ: ЛЮДИНА І ВЧЕНИЙ

„Мені не треба слави, ані грошей, / Ані щоб сильний світу похвалив, – / Аби хто-небудь, мислю возросший, / До мене часом слух свій прихилив”. Ці поетичні рядки Ліни Костенко глибоко і влучно виражають життєву позицію Лідії Григорівни Голомб (Марченко), доктора філологічних наук, професора кафедри української літератури Ужгородського національного університету, відомого в Україні та за її межами літературознавця. Людини винятково чесною й порядною, цілеспрямованою, наполегливою та відповідальною, самовідданого працелюба на ниві освіти й науки. Вона була зразком педагога-науковця для колег, визнаним авторитетом у наукових колах країни. На пошану пам'яті Лідії Голомб з нагоди 75-річчя від дня народження, яке відзначали б у нинішньому році, підготовлено цей збірник. За виявлену увагу до пам'яті талановитого педагога й науковця глибока вдячність усім авторам матеріалів цього видання.

Усе життя професора Л.Г.Голомб було пов'язане з Ужгородським університетом – філологічним факультетом і кафедрою української літератури. У студентські роки вона мала добру наукову школу, навчаючись у відомих літературознавців М.М.Плісецького, В.Л.Микитася, П.П.Пономарьова, які здобули фундаментальну філологічну освіту в Київських вишах, були учнями академіка О.І.Білецького. Уроки педагогічної майстерності Л.Г.Голомб переймала від своїх батьків-освітян, та надзвичайно талановитого педагога, одного з перших викладачів кафедри, „професора від Бога” (Ю.Балега) З.Л.Пономарьової. Відповідальність, постійний пошук і самовдосконалення Лідії Григорівни як науковця в аспірантські роки формувалися під впливом наукового керівника дисертаційної роботи, на той час завідувача кафедри української літератури П.П.Пономарьова. Його називали „цілою епохою в історії кафедри” (Ю.Балега). Це був викладач з багаторічним досвідом роботи на посадах доцента Київського державного університету, завідувача кафедри, заступника директора Київського педінституту. На кафедрі української літератури Ужгородського державного університету, до складу якої ввійшов у 1950 році, він читав курси історії української літератури XIX-XX ст., давньої літера-

тури, української критики і журналістики. Працюючи завідувачем цього підрозділу (1952-1966 рр.), він зніщював відкриття аспірантури (1953 р.), яка виховала не одне покоління викладачів. Керуючи аспірантами, як згадувала Лідія Григорівна, професор П.П.Пономарьов був надзвичайно вимогливим, не надавав їм ніяких послаблень. Успішне функціонування аспірантури при кафедрі в майбутньому впродовж багатьох років забезпечувала професор Л.Г.Голомб.

Наукові інтереси Л.Голомб в аспірантські роки були пов'язані з творчістю І.Франка. Вона вчасно виконала й успішно захистила 1967 року в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка АН України кандидатську дисертацію на тему „Поетична творчість Івана Франка початку XX ст.”. У 1965 році, відразу ж після закінчення аспірантури, поповнила викладацький склад кафедри української літератури, читала курси історії літератури XIX, кінця XIX- поч. XX ст., спецкурси з творчості І.Франка, Лесі Українки, поезії та прози рубежу століть. При цьому вона виявляла постійний інтерес до наукової роботи, бо й не мислила педагога вищої школи поза активною науковою працею. Її старші колеги були прикладом цього. Кожен із них упродовж періоду діяльності на кафедрі захистив докторську дисертацію.

Об'єктом подальшої дослідницької уваги Л.Голомб стала українська поезія кінця XIX - поч. XX ст. -- найпотужніший своїм ідейно-естетичним та філософським наповненням пласт національної літератури. Показовою щодо наукового рівня й світоглядних засад дослідниці є назва її докторської дисертації: „Проблема особи і суспільства в українській ліриці кінця XIX – початку XX ст.”. Можна вважати, що концепція цієї праці була надихнута епохою шістдесятництва, коли, хоч і не на довгий час, в літературі була реабілітована людська особистість, а проблема особи-вождя, державника, його потреби в духовно й фізично підневільному суспільстві нуртувала в національній свідомості. Як свідчать видрукувані наукові праці Л.Голомб „Тема народу та особи в ліриці Лесі Українки”(1972), „До проблеми особи і народу в українській ліриці другої половини XIX століття” (1980) та ін., тема визрівала в авторитарні 70-і роки минулого століття, та, незважаючи на це, не набула ідеологічно-приспосовницького

забарвлення. Зазначимо, що це одна з посутніх рис Л.Голомб-вченого.

Працюючи над темою докторської дисертації Лідія Григорівна активно апробувала результати своїх досліджень на наукових конференціях різних рівнів, представила їх у 36 наукових статтях, опублікованих у виданнях Києва, Львова, Вінниці, Чернівців, Ніжина, Черкас, Гомеля, Луцька, Ворошиловграда, Одеси, Чернігова, Пряшева, Переяслав-Хмельницького, Ужгорода. Ця географія свідчить про широкі наукові контакти вченого, які вона набувала в процесі системної дослідницької роботи. Обов'язковою для Лідії Григорівни була й робота впродовж кількох тижнів у Львівській науковій бібліотеці ім. В.Стефаніка. Туди вона виїздила, як правило, два рази в році. Такі подорожі не припиняла, практично, до останніх років. Опрацьована література, віднайдені матеріали знаходили наукове осмислення у все нових її літературознавчих розвідках, навчально-методичних посібниках, висвітлювалися в лекціях, практичних, семінарських заняттях. Наслідком пошукової праці Л.Г.Голомб стало видання недрукованих поезій Петра Карманського: Петро Карманський. Ой люлі, смутку...: (Поезії) / [Підготов. текстів, упорядкув., прим. (с.378-399) Л.Г.Голомб]. – Ужгород, 1996. – 400 с. До цієї книги Лідія Григорівна подала й ґрунтовну передмову „Митець незвичайної долі”.

Наукова робота Л.Г.Голомб 70-80-х років утілилася в концептуальному монографічному дослідженні „Особа і суспільство в українській ліриці кінця XIX - початку XX ст.” (Львів, 1988) та докторській дисертації з цією ж назвою, захищеній у 1990 році в Інституті літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України.

У літературознавчому спадку дослідниці понад двісті праць, видрукованих у різних наукових виданнях, значна кількість публікацій у періодичній пресі. У колі її дослідницьких інтересів – ширші і вужчі проблеми національної літератури, творчість відомих і маловідомих митців. Вона ґрунтовно знала історію української літератури різних періодів з її ключовими тенденціями та творчими постатями. Ретельно стежила за розвитком наукової думки в Україні, відзначала дослідження, в яких нові методологічні засади давали свіжий, оригінальний підхід до творчості митця чи літературного явища.

Наукова думка Л.Голомб відповідає духові й вимогам часу. У збірнику праць „Із спостережень над українською поезією XIX-XX століть” авторка презентує свій погляд на ціле коло актуальних проблем у творчості, здавалось би, досить досліджених митців. На основі праць І.Франка „Як виникають народні пісні”, „Поезія XIX віку і її головні представники”, „Тарас Шевченко і його заповіт”, „Етнологія та історія літератури”, „Лорд Байрон”, „Тарас Шевченко” та ряду інших досліджень поета актуалізовано Франкову концепцію специфіки тво-

рення ліричного образу. Розгорнуто думку про Франка як засновника рецептивної естетики в українському літературознавстві, обґрунтовано категорію системи як визначальний принцип у рецепції дослідником творчості митців. Проблеми рецептивного літературознавства розглянуто на прикладі сприйняття науковцями та митцями творчості П.Грабовського, Т.Шевченка, О.Олесь.

Висновок Л.Голомб про характер чи рівень того чи іншого літературного явища часто формується на основі осмислення його в загальнонаціональному чи світовому контексті. З позицій порівняльно-історичного наукового методу літературознавець аналізує у цій книзі своєрідність рецепції Г.Гайне українськими поетами-ліриками кінця XIX – поч. XX ст., розглядає типологію національно-визвольної ідеї в українській та угорській поезії, осмислює франківські традиції в поезії П.Карманського. Нові ключі знаходить Л.Голомб до розкриття творчої індивідуальності й таких митців, як Б.Грінченко, М.Старицький, Леся Українка. Авторка привертає увагу до маловивчених аспектів поетичної свідомості М.Чернявського, М.Вороного, А.Кримського, Г.Чупринки, М.Філянського, В.Пачовського, О.Олесь та ін. „Підкреслюючи суто індивідуальне, притаманне лише конкретній творчій особистості, дослідниця разом із тим виділяє й універсальне те спільне, що єднає їх і як представників однієї доби, і як творців національної культури” [2, с.8].

Посутньою рисою дослідницької праці Л.Голомб є рух думки від джерела. Вона не приймала шляху аналізу, який базувався на штучному накиданні модної чи популярної методологічної „схеми” на відповідне явище національної літератури. Попри висновки наукових авторитетів у таких випадках, вона мала власну думку. Аргументи дослідниці ґрунтувалися на ретельному аналізі, а тому були доказовими й переконливими. Підтвердженням цього є виданий 2008 року збірник статей „Новаторські тенденції в українській літературі кінця XIX - перших десятиліть XX ст.”.

У статті „З історії вивчення української лірики кінця XIX – початку XX ст.”, що відкриває збірник, авторка досліджує праці відомих літературознавців цього періоду С.Єфремова, М.Євшана, М.Зерова, М.Драй-Хмари, П.Филиповича, О.Дорошкевича, Б.Якубського, О.Білецького, А.Ніковського, в яких висловлені судження, оцінки такого явища, як український модернізм. При цьому Л.Голомб висвітлює питання науково-дослідницького методу в творчій лабораторії критиків і літературознавців, зосереджуючи думку на науковій об'єктивності їх характеристики й аналізу творчості таких знакових для українського модернізму постатей, як І.Франко, Леся Українка, В.Самійленко, О.Олесь, Г.Чупринка, А.Кримський, М.Філянський, поети „Молодої Музи”.

Дослідниця поділяє думку, домінуючу в критико-літературознавчому дискурсі зазначеного

часу, про національну своєрідність українського модернізму, роль і значення Т.Шевченка й ранніх поетів-модерністів, які „підготували й безпосередньо наблизили нове життя України та українського слова” [5, с. 30]. Разом із цим вона наголошує на таких конструктивних, свіжих для свого часу аспектах досліджень українських вчених, як „література і читач”, „європеїзація української лірики, роль Лесі Українки та І.Франка в оновленні поетичного слова, „Шевченко і модерністи”, міра вияву суб’єктивності в слові” [5, с. 30]. Дослідниця переконана, що дискусійні питання, почасти порушені сучасним українським літературознавством, базованим на новітніх методологіях, уже знайшли своє трактування в працях попередників. Тому „звернення до їхньої спадщини, – вважає Л.Голомб, – буде далеко не зайвим у з’ясуванні природи українського модернізму, проблеми традиційного й нового, стильових тенденцій лірики кінця XIX – поч. XX ст., місця української поезії в загальноєвропейському та світовому контексті” [5, с. 31].

Придається, на нашу думку, дослідникам і літературознавчий досвід ученої, узагальнений у зміщених у книзі працях „Поезія Володимира Самійленка в сучасній рецепції”, „На шляху до модернізму: творча еволюція Миколи Черняхівського”, „Поетичний космос Івана Франка”, „Архетип долі в ліриці Івана Франка”, „Духовно-ціннісні орієнтації в художньому мисленні Лесі Українки”, „Інтертекстуальність мислення Миколи Вороного”, „Антеїзм лірики Олександра Олесь”, „Солярна символіка в ліриці Богдана-Ігоря Антонича”, „Ліричний триптих Василя Стефаника про слово („Амбіції”, „Дорога”, „Мое слово”)", „Буттєві універсали в поезіях у прозі Ольги Кобилянської”, „Через море” та „В долах”, „Новела Марка Черемшини „Туга” в контексті творів стрілецької тематики”, „Природа в „Гірських акварелях” Гната Хоткевича”.

Літературознавець П.Ляшкевич назвав праці Л.Голомб „авторським проектом перечитування класиків”. У рецензії він зазначив: „Визначальна риса статей і розвідок Л.Голомб – системний пошук індивідуальних способів художнього самовираження кожного письменника. Вникання в позавербальну глибину мотиву, образу, думки конкретного митця допомагає відкрити неповторні нюанси власної чеканки в його творчості та уникнути повторення поширених поглядів. Водночас дослідниця свідомо не пропонує судження у формі будь-якого прихованого/неприхованого нав’язування – навпаки, прагне захопити і стимулювати читача до власного перечитування класики, до пробудження особистісного сприймання імен і текстів” [10, с. 116].

У контекст дослідження раннього модернізму в українському письменстві вписується і монографічна праця Л.Г.Голомб „Петро Карманський: життя і творчість”. – Ужгород: Гражда,

2010. – 246 с. Суттєво, що поряд із працями відомих літературознавців М.Ільницького, Т.Гундорової, Я.Поліщука, П.Ляшкевича, С.Яреми, Л.Рудницького, А.Матусяк, літературний портрет відомого молодомузіва у дослідженні Л.Голомб значно розширюється, розкривається новими сторінками. Невідомі й маловідомі твори митця, що в різні часи побачили світ далеко за межами України, були розкидані на шпальтах періодичних видань, а нині зібрані у Відділі рукописів НАН України, дали можливість літературознавцю не лише поглибити й увиразнити його життєпис, оприятити цікаві факти літературного, культурного процесу, але й націлити дослідників на нові пошуки й відкриття. Наукові спостереження Л.Голомб доводять, що „історія життя і творчості П.Карманського виходить далеко за рамки його участі в „Молодій Музі”, і ця історія, безумовно, не може бути написана, доки величезна творча спадщина письменника, розпорошена по різних архівах та малодоступних виданнях Галичини, Європи й Америки, в своєму повному обсязі не буде зібрана й опублікована в Україні” [6, с. 3].

Репрезентанти української модерної літератури стали предметом уваги Л.Голомб у праці „Три поети раннього українського модернізму: Олександр Олесь, Грицько Чупринка, Микола Філянський”. – Ужгород: Ліра. – 2011. – 184 с.”. Оскільки, як вважає дослідниця, „феномен раннього українського модернізму, що привертав увагу цілих поколінь учених-літературознавців, досі викликає неоднозначні судження й оцінки”, а „змістові та естетичні параметри, особливості стилю, навіть хронологічні межі” цього явища „не з’ясовані й невизначені”, вона, виокремлюючи присутні тенденції його зародження й розвитку, наголошує на самотності й неповторності в загальноєвропейському контексті. Саме ці характеристичні ознаки переконливо ілюструє кризь призму ключових мотивів, засобів поетики, жанрово-стильового розмаїття поезії О.Олесь, Г.Чупринки, М.Філянського, наголошуючи на новаторстві світобачення та художньої думки цих митців, які внесли свіжий струмінь у національну лірику перших десятиліть XX ст. „При всій своєрідності художніх систем, що визначала неповторний шлях кожного автора, – узагальнює дослідниця, – їх ріднила не тільки близькість світовідчуження, ментальних рис українця, а й усталений у вітчизняній культурі семантичний рівень сприйняття джерел, характер інтертекстуальності (Біблія, народна пісенність, історичні перекази та легенди, „Слово о полку Ігоревім”, творчість Г.Сковороди, Т.Шевченка), образне наповнення архетипів (море, степ, ліс, земля і небо, космос), українські коди символізації дерев і квітів (дуб, явір, вишня, троянда й ін).

Сприймаючи в дусі символізму реальність як відображення іншого, невидимого світу, О.Олесь, Г.Чупринка та М.Філянський зробили

цікаві творчі спроби осмислити закони Всесвіту та місця людини в ньому. Звернення до вічних проблем людського буття, до мотивів Космосу, єдності Неба і Землі, Бога як уособлення Абсолюту, життя і смерті, взаємодії профанного й сакрального, вічного й мінущого – все це засвідчує високий філософський рівень поетичного мислення представників раннього українського модернізму” [7, с. 182].

Це видання рекомендоване широкому колу читачів – студентам, вчителям, викладачам, зацікавленим прихильникам поетичного слова й української словесності. „Популярності книжки, як і попередніх видань Л.Голомб, – зазначає в рецензії „Модернізм у персоналіях” Е.Балла, – сприяє доступність і логічність викладу наукового матеріалу, багатого на влучні приклади та слушні міркування. Тонке філологічне чуття та природний дар доброго знавця літератури допомагають авторці представити конкретні поетичні тексти в усьому багатстві їх змістової наповненості та художньо-естетичних якостей” [1, с. 190].

Важливе місце в науковому доробку Л.Голомб займають праці про українську літературу Закарпаття. У центрі наукових студій дослідниці – творчість митців, критика й літературознавство, загальний літературний процес краю. Історію письменства цього регіону вона розглядає в контексті загальнонаціональних культурно-історичних процесів. Тому в праці „Василь Пачовський. Закарпатські сторінки життя і творчості поета”, виданій 1999 року, розкриває читачам маловідому сторінку життєпису митця-молодомузівця, ученого-історика, політичного мислителя, палкого патріота-державника, пов’язану з його перебуванням у Закарпатті. Авторка висвітлює різнобічну діяльність В.Пачовського, зокрема видання разом з В.Бирчаком в Ужгороді тижневика „Народ”, його активну участь у товаристві „Прогрес”, педагогічну роботу в українській (руській) гімназії в Берегові, широку культурно-освітню працю – написання підручників, створення читанок і хрестоматій з української літератури, підтримування творчих починань молодих письменників рідною мовою.

Відзначаючи вплив В.Пачовського, як і інших представників політичної еміграції, на культурний, літературний розвиток краю, на поширення інтересу до нього з боку інтелігенції Галичини й Наддніпрянської України, дослідниця зазначає: „За вкладом у наукове вивчення історії та культури Закарпаття В.Пачовського можна поставити поряд із М.Драгомановим, І.Франком, В.Гнатюком, І.Панькевичем, В.Бирчаком” [3, с. 28].

Грунтовний аналіз творчого набутку митця років еміграції на Закарпатті, простеження еволюції мотивів, поетики, пафосу підтвердив, що художнім осмисленням теми Карпат з Пачовським „не може порівнятися жоден із поетів Галичини чи Наддніпрянщини... Тема Закарпаття, – вважає

Л.Голомб, – органічно входить у його поетичну систему, породжує її ключові образи, диктує символи, які стали складовою частиною художньої концепції єдності українства, що проступає в творчості митця (срібний дзвін, скарб руської землі, золотий перстень Карпат”) [3, с. 28].

Характеристика збірок „Огні мести. Поезії з 1919-1921 рр.”, „3 „Блакитної книги (в річницю чвертьстолітню мого слова), збірка патріотичної лірики з 1922-1927 рр.”, „Розгублені звізди. Поезії з 1927 р.”, які містили твори, видрукувані свого часу в закарпатській періодиці, а об’єднані у видання „Зібраних творів” уже за кордоном, дали дослідниці підстави для висновків про «новий плідний етап у творчій еволюції поета-лірика, що за своїми здобутками аж ніяк не бідніший за попередній, більш відомий сучасному читачеві, „молодомузівський»» [3, с. 21].

У книзі представлено велику добірку написаних у Закарпатті оригінальних творів та перекладів В.Пачовського, методичні матеріали для вчителів, а також критичні праці В.Барки, П.Карманського, спогади В.Бирчака про митця.

Новим зацікавленням науковця з плеяди закарпатських поетів стала постать Федора Потушняка – людини різнобічних творчих нахилів – поета, прозаїка, драматурга, критика, а також вченого-філософа, фольклориста, етнографа, педагога. Праця Л.Голомб „Федір Потушняк. Хвилини вічності: лірика”(2000 р.) вперше донесла до читачів „розкодовану” дослідницею елітарну поезію митця. Ні сучасні письменникові критики, ні літературознавці наступних десятиліть не змогли осягнути зашифроване в символістську поетику філософськи заглиблене світовідчуття поета. На основі вивчення критичних, літературознавчих, філософських, фольклористичних, етнографічних праць Ф.Потушняка, розгляду його видрукуваних поетичних збірок „Далекі вогні”, „Хвилини вічності (Поезії з 1935-1936 років)”, „Таємничі вечори”, „Можливості”, „На білих скалах”, „Кристали” „Терези вічності”, а також машинописного варіанту значної за обсягом збірки „Радість”, що зберігалася в сімейному архіві, Л.Голомб з урахуванням хронологічної послідовності, композиційної структури та прийомів циклізації простежує „висхідну творчу еволюцію митця”.

Причину несприйняття читачами й критиками лірики Потушняка – „митця інтровертного типу”, „чи не єдиного закарпатського символіста”, творча манера якого включає „й засоби поетики сюрреалізму та імажинізму, – авторка бачить в її елітарності. Така поезія, вважає дослідниця, „на рівні буденної свідомості не сприймається. Даремна річ – нарікати на те, що вона не зрозуміла, – твердить Л.Голомб. – Така поезія не піддається „розшифруванню”, раціоналістичному витлумаченню, а сприймається через сугестивне навіювання інтуїцією, суголосною вібрацією нервів, відповідною психологічною настроєністю,

належно розвинути естетичним чуттям. Вона вимагає від читача певного обов'язкового рівня літературної освіченості та духовної культури" [8, с. 95].

Праця Л.Голомб представляє сучасному читачеві 187 вибраних із збірок поетичних творів Ф.Потушняка, з них – 22 вірші із неопублікованої книги – „Радість”.

Неповторний світ поетичного слова талановитого митця авторка розкриває і в ряді інших статей. Зокрема, у згадуваній вище книзі „Із спостережень над українською поезією XIX-XX століть” у розділі „Закарпатські сторінки української поезії” Л.Голомб репрезентує Потушняка як українського символіста європейського рівня. У статтях „Джерела ліричного міфосвіту Федора Потушняка”, «Містичні виміри людського життя у збірці поезій Федора Потушняка „Терези вічності»” авторка, на протипагу вульгарно-соціологічному тлумаченню творчості митця як „дивної мішанини сюрреалізму та неоромантизму, символізму та декадентщини”, переконливо довела домінування в його художньому світі поезики символізму.

Літературознавчі інтереси Л.Голомб охоплювали творчість ключових постатей закарпатської літератури. У зазначеній книзі авторка досліджує своєрідність релігійної лірики поета-будителя Олександра Духновича, крізь призму творчості поетів 20-30-х рр. XX ст. Ю.Боршоша-Кум'ятського, Зореслава, В.Гренджі-Донського інтерпретує закарпатську тему в поліфонії національно-соборницьких ідей української лірики. У праці „В.Гренджа-Донський і В.Пачовський” розкриває роль поетів-емігрантів у формуванні світоглядних засад, національної свідомості закарпатців, вплив на творче становлення першого українського поета краю В.Гренджу-Донського.

Заслуговує на особливу увагу ґрунтовна, узагальнююча характеру праця Л.Голомб „Літературне життя 20-30-х рр. на Закарпатті”, уміщена в книзі „Новаторські тенденції в українській літературі кінця XIX - перших десятиліть XX ст.”. Посутні ознаки розвитку української поезії й прози дослідниця простежує в контексті суспільно-політичних процесів краю та європейського й вітчизняного літературно-культурного руху. На цьому тлі вона виділяє плеяду талановитих митців – поетів В.Гренджу-Донського, Ю.Боршоша-Кум'ятського, Миколаю Божук, Марка Бараболю, Зореслава, Ф.Потушняка, М.Рішка, представників празької школи І.Колоса, І.Ряльського, майстрів новелістичного жанру Л.Дем'яна, О.Маркуша, Ю.Станиця та ін., творчість яких вписала крайову літературу в загальноукраїнську скарбницю письменства.

ґрунтовні дослідження літературного процесу Закарпаття XX століття, письменників кінця XIX – початку XX століття представила Лідія Григорівна у відповідні розділи нового видання

„Історії української літератури”, яке готує Інститут літератури ім. Тараса Шевченка НАН України.

Вищезазначені праці, численні статті, опубліковані в різних виданнях, складають портрет Л.Голомб-науковця. На одній із його ознак – творчій манері – наголосив літературознавець П.Ляшкевич: „Прикметний для наукового стилю Л.Голомб діалогічний спосіб письмового думання. ґрунтовна джерелознавча й суто літературна ерудиція дослідниці дозволяє будувати виклад власних спостережень у конкурентному контексті думок і відомих авторитетів, і маловідомих з регіональних літературознавчих осередків. Делікатна інтелектуальна манера викладу часом нагадує хід проблемної конференції, на якій комунікативне різноголосся думок підтримується цікавістю дискусії з В.Петровим, С.Павличко чи Т.Гундоровою. Дискусійні перемовини виникають з приводу розуміння творчості Лесі Українки, О.Олеся, М.Чернявського, „недокрівності” українського модернізму та дискурсивної практики народницького типу літератури” [10, с.118].

Помічена дослідником тактика наукової комунікації професора Л.Голомб простежувалась і в її роботі як члена спеціалізованих рад із захисту дисертацій (Херсон, Івано-Франківськ), чи як опонента дисертаційних робіт. Її думки, погляди, зауваження, поради, рекомендації були діловими й толерантними. Та найбільшим авторитетом для її суджень і висновків були не особи дисертантів чи їх керівників, а наукова об'єктивність. У дотриманні такої позиції бачимо подібність Лідії Григорівни до Лесі Українки, яка в одному з листів до О.Кобилянської, маючи намір „зачепитися з М.Ганкевичем... не для зарібку” і не для самооборони, а так – «за правду», пояснювала свої дії: „Знаю, що то його дуже зачепить, але нехай, я не особу, а помилки його чіпаю” [9, с. 49].

Портрет Л.Голомб-науковця доповнює ще одна грань її діяльності – педагогічна. Вона була втіленням викладача академічного зразка. Висока ерудиція, подиву гідна працездатність, відповідальність, обов'язковість, врівноваженість і розважливість, незаперечний науковий авторитет викликали в оточуючих повагу, що поєднувалась із ввічливо-авторитетною манерою спілкування. Лідія Григорівна була керівником комплексної наукової теми кафедри, спонукала колег до систематичної наукової роботи і високої наукової „форми”, ініціювала проведення всеукраїнських і міжнародних конференцій, активізувала викладачів до презентації своїх досліджень на форумах різного рівня та в наукових виданнях. Вона щиро ділилась своїм науково-педагогічним досвідом. Наукові праці, дисертаційні роботи, на прохання колег, аспірантів, читала безвідмовно. Її поради, зауваження, консультації були завжди слухними й діловими. Під науковим керівництвом Лідії Григорівни виконано й захищено сім кандидатських, одна докторська дисертація. До своїх колишніх

аспірантів, а тепер колег по кафедрі, вона залишалася вимогливою і принциповою.

Професор Л.Г.Голомб здійснювала значний обсяг навчально-методичної роботи. Видані нею посібники з курсів та спецдисциплін, які читала для студентів, відзначалися високою фаховістю. Вона вміла і любила працювати зі студентами. Її лекції, практичні, семінарські заняття студенти відвідували дуже сумлінно. Вимогливість Лідії Григорівни вони завжди сприймали як належне і, знаючи її об'єктивність, одержану на іспиті оцінку вважали заслуженою.

Як досвідчений педагог, Л.Г.Голомб розуміла студентську молодь, переймалася її проблемами, співчувала, іноді, коли студенти дозволяли собі певне послаблення дисципліни, вона з розумінням, спокійно, навіть з відтінком гумору говорила: „Та нічого, вони теж люди”. Але це ніколи не переходило відповідної межі у спілкуванні, а тим паче не впливало на її принципи під час оцінювання знань.

Наукову, навчально-методичну роботу Л.Голомб поєднувала з громадською. Вона читала лекції для населення, виконувала обов'язки академічного вченого, входила до складу профбюро, вченої ради факультету, очолювала методичну комісію, у складі журі брала участь у проведенні учнівських обласних та всеукраїнських олімпіад, виступала з доповідями на міських, обласних літературних вечорах. Активно працювала як член редколегії наукових фахових видань факультету. Бути присутньою на факультетських заходах, літературних, студентських вечорах вважала для себе

обов'язком. Часто з приємністю згадувала, як у студентські роки, маючи музичну освіту, брала участь у художній самодіяльності – акомпонувала на піаніно, а виступаючи на святах разом з викладачами, грала на акордеоні.

Насичена, активна життєдіяльність Лідії Григорівни Голомб позначена плідними здобутками на педагогічній та науковій ниві, щоправда, оцінена вже в останні роки життя. Вона стала лауреатом Всеукраїнської літературної премії імені Зореслава, удостоєна почесного звання „Заслужений працівник освіти України” і звання „Почесний професор Ужгородського національного університету”. Та відзнаки й визнання поступалися в Лідії Григорівни перед основним для неї – працею. Її фаховий рівень зобов'язував до високої відповідальності, не дозволяв самозамилування, навпаки, інколи навіть турбував сумнівами. Показовим є один із останніх епізодів. Перевидавши ґрунтовно допрацьований навчально-методичний посібник „Основні проблеми вивчення української літератури кінця XIX – початку XX ст.” (Ужгород, 2012 р.), Лідія Григорівна у телефонній розмові поділилася наміром вислати його декому з колеґ в інші вищі. Але відразу ж схвильовано запитала: „Може, я переоцінюю свою працю, щоб турбувати нею людей?”. Я, звичайно, була вражена почутим, заспокоїла, переконувала, що кожний викладач вважав би за честь отримати від Лідії Григорівни таке видання.

На жаль, вона не встигла здійснити своє бажання. А воно так яскраво освітлює справжню суть людини і вченого – професора Голомб Лідії Григорівни.

Література

1. Балла Е. Модернізм у персоналіях / Евеліна Балла // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія Філологія; Соціальні комунікації. – Вип. 27. – Ужгород, 2012. – С. 190-191.
2. Барчан В. У царині поетичного слова / Валентина Барчан // Голомб Л. Із спостережень над українською поезією XIX-XX століть: Збірник статей. -- / Передм. В.Барчан. – Ужгород: Гражда, 2005. – С. 5-10.
3. Голомб Л. Василь Пачовський. Закарпатські сторінки життя і творчості поета. Шкільна серія. Вип. 6. – Ужгород: Гражда-Карпати, 1999. – 146 с.
4. Голомб Л. Із спостережень над українською поезією XIX-XX століть: Збірник статей / Лідія Голомб. – Ужгород: Гражда, 2005. – 380 с.
5. Голомб Л. Новаторські тенденції в українській літературі кінця XIX—перших десятиліть XX ст. / Лідія Голомб – Ужгород: Гражда, 2008. – 296 с.
6. Голомб Л. Петро Карманський: життя і творчість. Монографія. – Ужгород: Гражда, 2010. – 246 с.
7. Голомб Л. Три поети раннього українського модернізму: Олександр Олесь, Грицько Чупринка, Микола Філянський / Лідія Голомб. – Ужгород: Ліра, 2011. – 182 с.
8. Голомб Л. У таємничому дивосвіті слова / Лідія Голомб // Федір Потушняк. Хвилини вічності: лірика / Упорядкування, підгот. текстів та передмова Л.Г.Голомб. – Ужгород: Гражда-Карпати, 2000. -- С. 3-95.
9. До О.Ю.Кобилянської. Лист від 12 березня 1903 р. Сан-Ремо // Українка Леся. Збір. тв.: У 12 т. / Леся Українка. – К.: Наукова думка. – 1979. – Т.12: Листи (1903-1913). – С. 45-50.
10. Ляшкевич П. Авторський проект перечитування класиків / Петро Ляшкевич [Рец.] Лідія Голомб. Із спостережень над українською поезією XIX-XX століть: Збірник статей – Ужгород: Гражда, 2005. – 380 с. (I). Лідія Голомб. Новаторські тенденції в українській літературі кінця XIX – перших десятиліть XX ст. – Ужгород: Гражда, 2008. – 296 с. (II) // Слово і час. –2010. – № 2. – С. 116-118.

Барчан Валентина Володимирівна – доктор філологічних наук, професор, зівадувач кафедри української літератури УжНУ.